

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Σάββατο 13 Ιανουαρίου 2024
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α. ΔΙΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1. 1.ΣΩΣΤΟ** («Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην»)
- 2.ΣΩΣΤΟ** («εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις»)
- 3.ΛΑΘΟΣ** («Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ἢ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς, ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, καὶ ἐάν τις ἐκτὸς ὧν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται»)
- 4.ΛΑΘΟΣ** («χωρισθεὶς νόμου καὶ δίκης χεῖριστον πάντων»)
- 5.ΣΩΣΤΟ** («ἢ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν»)

B1. α. Ο Δίας σε αυστηρό τόνο, όπως καταδεικνύεται από τη χρήση της Προστακτικής «θές», επιβάλλει έναν αμείλικτο νόμο, ο οποίος προβλέπει τη θανάτωση όποιου αρνείται να μετέχει στα δώρα του, δηλαδή στην αιδώ και τη δίκη. Αν και πρόκειται για μια ποινή που με τα σημερινά δεδομένα θεωρείται απάνθρωπη, ωστόσο, στο πλαίσιο του πρωταγόρειου μύθου αποκαλύπτει από τη μια την ανάγκη συμμετοχής όλων στην αρετή, φανερώνει από την άλλη την αδυναμία του Δία να εξασφαλίσει την καθολικότητα των δύο αρετών στους ανθρώπους, αφού αυτές δεν αποτελούσαν μέρος της αρχικής τους φύσης αλλά ανθρώπινη κατάκτηση σε ένα ανώτερο στάδιο εξέλιξης. Θεσπίζει, λοιπόν, τη θανατική καταδίκη όχι με εκδικητικό κίνητρο, αλλά προκειμένου να περιφρουρήσει την κοινωνική συνοχή και ευρυθμία. Άλλωστε, η

παρομοίωση «κτείνειν ὡς νόσον πόλεως» επισημαίνει σε έναν έντονα δραματικό τόνο τον κίνδυνο που αποτελεί για τον υγιή κοινωνικό βίο ο «ά-πολις».

β. Ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα « Φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν [: την πόλιν]» επισημαίνει τη θεωρία του για την ἐμφυτὴ κοινωνικότητα του ανθρώπου, δηλαδή ότι είναι ἀπὸ τὴν φύσιν του προορισμένος νὰ ζεῖ σε οργανωμένες κοινωνίες («ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον»). Ωστόσο, ἡ μετατροπὴ τῆς ἐμφυτῆς τάσεως σε πραγματικότητα δὲν γίνεται αὐτόματα, ἀλλὰ προαπαιτεῖ τὴν ἐλλογὴ καὶ συνειδητὴ ἐνέργεια ἐνὸς προικισμένου πολιτικοῦ ἀνδρὰ που θεσπίζει νόμους καὶ γίνεται ὁ πρῶτος ἰδρυτὴς τῆς πόλεως («ὁ δὲ πρῶτος συστήσας»). Με ἄλλα λόγια, ἡ φυσικὴ παρόρμηση πρέπει νὰ συνδυαστεῖ με τὴν ἀνθρώπινη βούληση καὶ ἐπινοητικότητα (συνεργασία φύσεως καὶ τέχνης) ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ δημιουργία κοινωνίας. Μπορεῖ ἡ οὐσία τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι κοινωνικὴ, ὁμῶς ἡ ἐκδήλωση τοῦ κοινωνικοῦ/πολιτικοῦ φαινομένου εἶναι ἱστορικὴ, δηλαδή συμβαίνει καὶ ἐξελίσσεται στὸν χρόνο. Συνεπῶς, δὲν ὑπάρχει ἀντίφαση, ἀλλὰ ἡ διδασκαλία τοῦ Αριστοτέλη συμπληρῶνεται καὶ «ὁ δὲ πρῶτος συστήσας» χαρακτηρίζεται «μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος», ἀφοῦ με τὴν θέσπιση νόμων καὶ ἀρχῶν δικαίου οἱ ἄνθρωποι κατάφεραν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὶς ολέθριες συνέπειες τῆς ἀνομίας καὶ τῆς ἀδικίας, που συνδέονται με τὴν πρωτόγονη κατάσταση, καὶ πέτυχαν, ὡς ἐλλογα καὶ ἠθικὰ ὄντα, τὸν στόχο γιὰ ἀρμονικὴ συμβίωση. Καθώς, ἐξάλλου, ὁ νόμος καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐξασφαλίζουν τὴν τάξιν, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὸν ἀλληλοσεβασμὸν, ἡ ὀρθὴ ἐφαρμογὴ τους οδηγεῖ στὴν τελείωση τοῦ ἀνθρώπου («τελεωθεῖς»), τὴν ολοκλήρωση τοῦ φυσικοῦ τοῦ προορισμοῦ (τὸ εὖ ζῆν) στὸ πλαίσιο τῆς ἀριστοτελικῆς τελεολογίας, καθιστώντας τὸν ἔτσι τὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα («βέλτιστον τῶν ζώων»).

B2. Τόσο για τον Πρωταγόρα όσο και για τον Αριστοτέλη η αρετή της δικαιοσύνης συνιστά την κορωνίδα όλων και απαραίτητη προϋπόθεση για τη δημιουργία και ομαλή λειτουργία εύρυθμων και εύνομων κοινωνιών. Ο Πρωταγόρας κάνει λόγο για τις συνιστώσες της πολιτικής αρετής, την αιδώ και τη δίκη, χάρη στις οποίες εξασφαλίζεται η αρμονική συμβίωση μέσα στην πόλη, η συνοχή, η ισορροπία και η ευταξία του κοινωνικού συνόλου. Η αιδώς, πιο συγκεκριμένα, οδηγεί σε αυτό που χαρακτηρίζει «πόλεων κόσμοι», καθώς συντελεί στην κόσμια και ευπρεπή συμπεριφορά, ενώ η δίκη παραπέμπει κυρίως στο «πόλεων δεσμοί», με την έννοια ότι το αίσθημα δικαίου αποτελεί «δεσμό» των πολιτών και επιτυγχάνει την ενότητα της πολιτικής κοινωνίας, αφού οι πολίτες, τηρώντας τους γραπτούς και άγραφους νόμους, αποφεύγουν την αδικία και σέβονται τα δικαιώματα των συμπολιτών τους. Την ίδια αντίληψη έχει και ο Αριστοτέλης για τη δικαιοσύνη, καθώς τη θεωρεί μια έννοια άρρηκτα δεμένη με την πόλη. Τόσο ως πολιτικός θεσμός - το σύνολο των γραπτών κανόνων και των νόμων - όσο και ως κοινωνική αρετή - ιδιότητα του ανθρώπου να ζει σύμφωνα με την ηθική της πόλης - έχει σαφή πολιτική διάσταση. Είναι πολιτικό αγαθό, συστατικό στοιχείο της πολιτικής κοινωνίας που καταξιώνει το πνεύμα της αλληλεγγύης και του αλτρουισμού και κατοχυρώνει την τήρηση του δικαίου.

Την αξία της δικαιοσύνης και τη συνεισφορά της στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής αναδεικνύει και η Αθηνά με τον λόγο της στο απόσπασμα από τις «Ευμενίδες» του Αισχύλου. Κηρύσσοντας την ίδρυση του Αρείου Πάγου επισημαίνει ότι η τήρηση των νόμων από την πλευρά των πολιτών μέσα σ' ένα πνεύμα σεβασμού και φόβου Θεού αποτελεί απαραίτητο όρο για την καταπολέμηση της αδικίας. Θεωρεί τη δικαιοσύνη άρρηκτα συνδεδεμένη με την κοινωνική ευταξία και την ελευθερία, γι' αυτό προτρέπει τους πολίτες με φρόνηση να απορρίπτουν την αναρχία και την τυραννία. Με ένα ρητορικό ερώτημα («Ποιος είναι δίκαιος άνθρωπος και δε φοβάται τίποτα;») υπογραμμίζει ότι ο δίκαιος άνθρωπος διαθέτει τη σύνεση που τον βοηθά να θέτει τα απαραίτητα όρια για την αποφυγή της άμετρης και αλαζονικής συμπεριφοράς καταφέροντας έτσι να

λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο που ορίζουν οι νόμοι. Αν, λοιπόν, ο πολίτης τιμά και σέβεται τον Άρειο Πάγο ως θεσμό που απονέμει το δίκαιο με αδέκαστο και αυστηρό τρόπο, τότε θα εξασφαλιστεί η αρμονική κοινωνική ζωή και η σωτηρία της πόλης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι και τα διδαγμένα αλλά και το παράλληλο κείμενο προβάλλουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο που διαδραματίζει η δικαιοσύνη στην πολιτική κοινωνία. Συμφωνούν, τέλος, ότι η απουσία της επιφέρει την αναρχία, την κοινωνική διάλυση και την επιστροφή στη θηριώδη κατάσταση.

B3. επιθετικότητα: θῶ, **διαφήμιση:** φῆς, (φημί), **σχεδιασμός:** μετέχειν, **έδεσμα:** ἐδωδὴν, **συντακτικό:** τάξις.

B4. 3, 1, 2, 5, 4

Γ1. Και οι περισσότεροι συμφωνούσαν στο ίδιο, ότι δηλαδή οι Αθηναίοι ήταν ήδη ένοχοι και έπρεπε να κηρύξουν ευθύς αμέσως τον πόλεμο εναντίον της. Αφού ανέβηκε στο βήμα ο Αρχίδαμος, ο βασιλιάς τους, άνδρας ο οποίος φαινόταν να είναι συνετός και σώφρων, είπε τα ακόλουθα: "Και εγώ ο ίδιος είμαι ήδη έμπειρος πολλών πολέμων, Σπαρτιάτες, και βλέπω από εσάς/ ανάμεσά σας αυτούς που βρίσκονται στην ίδια ηλικία με εμένα, ώστε να μην επιθυμεί κάποιος τον πόλεμο εξαιτίας απειρίας ούτε να τον θεωρεί ως καλό και ασφαλές εγχείρημα. Θα βρείτε αυτόν για τον οποίο τώρα συσκέφτεστε ότι θα ήταν δύσκολος, αν κάποιος τον σκεφτόταν λογικά.

Γ2. Παρά την επιθετική στάση που κρατούν οι σύμμαχοι των Σπαρτιατών στο συνέδριο, και ειδικά οι Κορίνθιοι, ο Αρχίδαμος, ο βασιλιάς της Σπάρτης κρατά μια πιο μετριοπαθή πολιτική και θεωρεί ότι οι Σπαρτιάτες υπολείπονται σε πολλούς τομείς από τους Αθηναίους, στους οποίους θέλουν να κηρυχθεί ο πόλεμος. Για να πείσει τους σύνεδρους του επικαλείται μια σειρά από επιχειρήματα, ώστε να τους παρακινήσει να στραφούν σε διαπραγματεύσεις με τους αντιπάλους και όχι σε

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2024
Α' ΦΑΣΗ**E_3.Αλ3Α(α)**

κήρυξη πολέμου. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι, πέραν της χιλιομετρικής απόστασης της Αθήνας («πρὸς δὲ ἄνδρας οἱ γῆν τε ἐκάς ἔχουσι»), είναι η μεγαλύτερη ναυτική δύναμη της εποχής («προσέτι θαλάσσης ἐμπειρότατοί εἰσι»). Είναι, επίσης, ἀριστα προετοιμασμένη σε όλα («καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἄριστα ἐξήρτυνται»), καθώς διαθέτει πλούτο, τόσο ιδιωτικό όσο και δημόσιο, στόλους, ιππικό, όπλα και ανθρώπινο δυναμικό, περισσότερο από κάθε άλλη ελληνική πόλη («πλούτῳ τε ἰδίῳ καὶ δημοσίῳ καὶ ναυσὶ καὶ ἵπποις καὶ ὅπλοις καὶ ὀχλῳ ὅσος οὐκ ἐν ἄλλῳ ἐνὶ γε χωρίῳ Ἑλληνικῷ ἐστίν»). Εκτός από αυτά, οι Αθηναῖοι διαθέτουν συμμάχους που πληρώνουν φόρο («ἔτι δὲ καὶ ζυμμάχους πολλοὺς φόρου ὑποτελεῖς ἔχουσι»). Είναι τόσο μεγάλη η δύναμή της, που ο Αρχίδαμος ρωτᾶ τους συμμάχους του πώς θα μπορούσαν να κηρύξουν τον πόλεμο σε μια τέτοια πόλη («πῶς χρή πρὸς τούτους ῥαδίως πόλεμον ἄρασθαι;»). Παρουσιάζει μάλιστα και ποια είναι η κατάσταση η δική τους, για να ενισχύσει την αντίθεση και να καταδείξει ότι επί της ουσίας είναι απροετοίμαστοι για ένα τέτοιο εγχείρημα. Με άλλα λόγια, υποστηρίζει ότι το μεν ναυτικό τους είναι υποδεέστερο και απαιτείται πολύς χρόνος, ώστε να καταστεί ναυτικό εφάμιλλο τῶν Αθηναίων («πότερον ταῖς ναυσίν; ἀλλ' ἥσους ἐσμέν· εἰ δὲ μελετήσομεν καὶ ἀντιπαρασκευασόμεθα, χρόνος ἐνέσται»). Ο δε πλούτος είναι ανύπαρκτος, καθώς ούτε δημόσιο θησαυρό διαθέτουν ούτε μπορούν να συνεισφέρουν από τις ιδιωτικές τους περιουσίες («ἀλλὰ τοῖς χρήμασιν; ἀλλὰ πολλῶ πλεον ἔτι τούτου ἐλλείπομεν καὶ οὔτε ἐν κοίνῳ ἔχομεν οὔτε ἐτοίμως ἐκ τῶν ἰδίων φέρομεν»). Αυτά είναι τα λογικά επιχειρήματα που παρουσιάζει ο Αρχίδαμος στο δοθέν απόσπασμα.

Γ3. α.

- δημοσίους, νηί, ἵππῳ
- σωφρονέστερον
- σφῶν

β.

-- ένεγκε, ιδέ, σχέζ, έλλιπε

-- εύρεθείτε/ εύρεθείτε

Γ4. α.

έν τάχει: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο πολεμητέα
είναι

δοκῶν: άναρθηρη επιθετική μετοχή με υποκείμενο το Αρχίδαμος, λειτουργεί ως
παράθεση στον όρο Αρχίδαμος

τοιάδε: σύστοιχο αντικείμενο στο έλεξε

άπειρία: δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο έπιθυμῆσαι

θαλάσσης : γενική αντικειμενική στο έμπειρότατοί

ήσους: κατηγορούμενο στο εννυσόμενo υποκείμενο ήμεις από το έσμέν

τούτου: αντικείμενο στο έλλείπομεν

β.

Υποθετικός λόγος: ει δέ μελετήσομεν και άντιπαρασκευασόμεθα, χρόνος ένέσται.

Είναι σύνθετος με δύο υποθέσεις και ανεξάρτητος, δηλώνει το πραγματικό.

Μετατροπή σε αόριστη επανάληψη στο παρελθόν: ει δέ μελετήσοιμεν και
άντιπαρασκευασοίμεθα, χρόνος ένῆν.